

DE GROENE RUIMTE

Weinig mensen weten dat Brussel een groene stad is. Ongeveer 8.500 hectaren bestaat uit beplanting, wat iets meer dan 50% van het grondgebied betekent.

Wat is een 'groene ruimte'?

Onder 'groene ruimte' verstaat men alles wat niet bebouwd is, privé of publiek, waarop men beplanting terugvindt. Zoals de kaart van het Gewest aantoont, is de aanwezigheid van groen niet gelijkmatig verdeeld. Er bestaat een groot verschil tussen het centrum dat heel dicht bebouwd is, en de periferie die een echte groene gordel rond Brussel vormt.

Groene ruimtes maken deel uit van ons natuurlijk of groen erfgoed. 'Natuurlijk' wil in dit geval niet zeggen dat alles zomaar zijn gang gaat, want de mens heeft het merendeel van de Brusselse landschappen vorm gegeven. Recente wetgeving bepaalt echter dat sommige stukken van dit 'levend' erfgoed beschermd worden zonder menselijke tussenkomst. Hiervan zijn bepaalde zones van het Zoniënwoud die geklasseerd zijn als Unesco-werelderfgoed, een mooi voorbeeld¹.

¹ http://erfgoed.brussels/nl/ontdekken/internationaal-erfgoed-in-brussel/het-zonienwoud?set_language=nl

Een verscheidenheid aan groene ruimtes

Er bestaan verschillende soorten groene ruimtes:

Privétuinen en -terreinen

42% van de groene ruimtes in Brussel zijn privé. Bijvoorbeeld: het koninklijk domein van Laken of de tuinen aan en rond de huizen.

Landbouw- en tuinbouwzones

De gemeentes rond Brussel waren lange tijd de moestuin en graanschuur voor de bewoners van de stad. Sommige plaatsen getuigen nog van dit landelijk verleden.

Meudenpark, NOH

Wouden, bossen, parken, publieke tuinen en begraafplaatsen

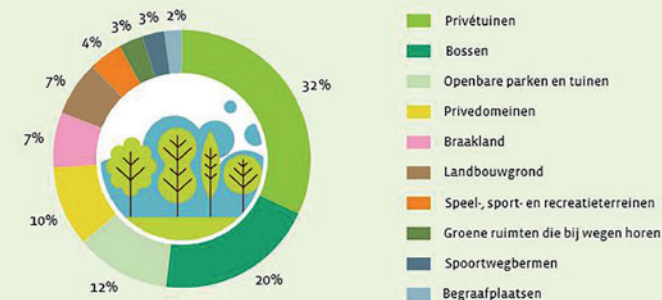
Dit soort groene ruimte is open voor het publiek. Er zijn wandelpaden en soms andere voorzieningen. Je kan er ook moerassen, vijvers, grasvelden, enzovoorts aantreffen.

De aanplantingen langs de openbare wegen

Straten, lanen, dreven of pleinen... De meeste verkeersassen zijn aangekleed met groen. Ook de tuinwijken, waar veel groen te vinden is, dragen hun steentje bij. En sommige verlaten spoorlijnen zijn omgevormd tot groene (fiets)paden.

de groene ruimten in het brussels hoofdstedelijk gewest

In Brussel vertegenwoordigen de parken 12% van de groene ruimten, de begraafplaatsen 2%, de bossen en wouden 20%, de vele privétuinen en -parken 32%, de braakliggende terreinen en ruigten 7%, de privédomeinen 10%, de landbouwzones 7%.

DE GROENE RUIMTE LEZEN

De mens heeft aan al de groene ruimtes die we vandaag in Brussel kennen, vorm gegeven. Bij parken is er over elk element waar een wandelaar langs komt, nagedacht.

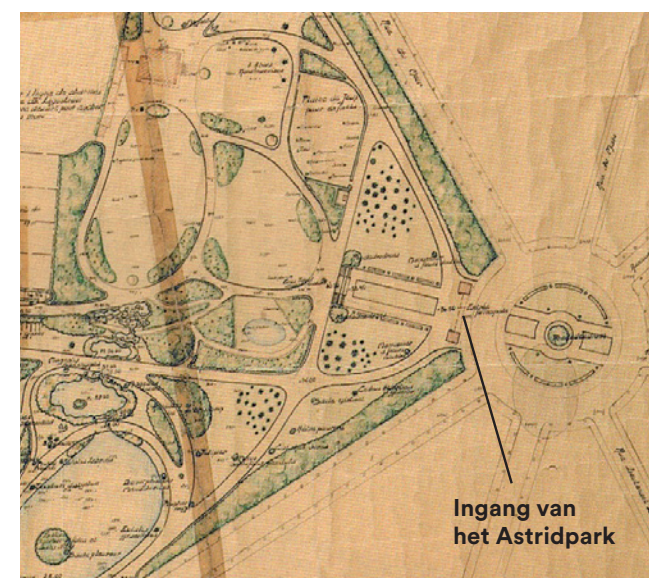
De ingang van het Astridpark

Deze oefening heeft als doel om te ontdekken welke keuzes men gemaakt heeft voor de aanleg van het reliëf, de paden en de beplanting van het park.

- De parkingang is gestructureerd rond een centrale, rechthoekige waterpartij. Het bassin loopt naar beneden in terrasvorm, terwijl het gazon en de beplanting naar beneden hellen.
- Het reliëf van de paden rondom de waterpartij lijkt vlak, maar het helt eigenlijk een beetje.
- De paden zijn breed, recht en afgezoomd met strak gesnoeide beplanting.

Al deze elementen vormen een symmetrisch en regelmatig landschap. De lichte dolomiet op de paden versterkt het structurerende element, omdat hij contrasteert met de verschillende groentinten van de beplanting (helder groen van het gazon en donkergroen van de coniferen). Deze inrichting maakt aan de bezoeker duidelijk dat het om de hoofdingang gaat. Bovendien is de ruimte afgescheiden van de rest van het park door grote bomen die bezoekers verhinderen om onmiddellijk het hele park te overschouwen. Zo wordt de bezoeker als het ware ontvangen met een erehaag van groen, alvorens hij de rest van het park zal ontdekken.

Plan van het Astridpark, Jules Buyssens

En elders in het park?

Eens de bezoeker de ingang gepasseerd is, ontdekt hij een heel ander landschap. Enkele meters verder wordt het reliëf heuvelachtig en de paden kronkelig. De waterpartijen krijgen een organische vorm. Het silhouet en de hoogte van de bomen verschillen onderling en zijn onregelmatig.

Een beetje geschiedenis

In 1911 koopt de gemeente Anderlecht het hele domein van het echtpaar Ruelens met de bedoeling om er een openbaar park van te maken. De landschapsarchitect Jules Buyssens tekent de plannen voor het Astridpark in 1926. De landschapsarchitect kiest ervoor om de reliëfverschillen in het park te integreren. Hij behoudt een deel van de oorspronkelijke beplanting, maar voegt ook nieuwe soorten toe. Zo creëert hij voor de bezoekers een interessante verscheidenheid in het park. Dit geeft hem tevens de mogelijkheid om sommige elementen te verbergen, bijvoorbeeld het voetbalstadion dat er al van 1914 is.

Het uittreksel van het oorspronkelijke plan van het park toont duidelijk het contrast tussen de rechte wandelpaden bij de ingang en de kronkelpaden in de rest van het park. De rechte en symmetrische paden zijn eigenlijk een voortzetting van de tegenoverliggende straat van het Meir-rondpunt.

De aanleg van de ingang met het watervalbassin was klaar in 1958.

© BSE

2

WELKE ROL SPEELT DE BEPLANTING?

De functie van de beplanting

De beplanting is gekozen, geplant en onderhouden met een specifiek doel. De oefening heeft als doel om een aantal manieren van aanplanten te verbinden met de functie die zij vervullen.

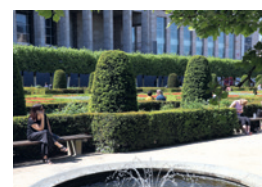

De beplanting leidt de blik naar een gebouw of een beeldhouwwerk.

Twee bomenrijen creëren een perspectief, waardoor een element in het landschap meer aandacht krijgt.

De beplanting geeft koelte en schaduw.

De beplanting voorziet in gezellige, intieme plekjes.

Groenblijvende plantensoorten kunnen zo aangeplant worden dat er het hele jaar door gezellige plekjes zijn.

De beplanting bakent het verkeer af.

Aanplantingen langs een weg scheiden zones bedoeld voor verschillende gebruikers of benadrukken de rijrichting.

De beplanting verbergt een gebouw.

Hoge bomen met een dik bladerdak die aan de rand van een (gras) perk geplaatst zijn, creëren een scherm dat het park isoleert van de rest van de stad.

De functies van de groene ruimte

Sociale en recreatieve functie

Met hun wandelpaden, rustzones en speelplekken zijn groene ruimtes ideale ontspannings- en ontmoetingsplekken, kortom plaatsen voor een aangename vrije tijd.

Ecologische functie

De groene ruimtes zuiveren mee de lucht, en zorgen dus voor een betere levenskwaliteit in de stad. Bovendien fungeren het groen en het water als toevluchtsoord voor mens, dier en planten.

Educatieve functie

Bezoekers ontdekken er tal van zaken: de natuurlijke kringloop, de seizoenen, de plaatselijke flora en fauna,...

Functie van een groen netwerk

Met het creëren van groene ruimtes waar er geen zijn, bijvoorbeeld door groenaanplantingen langs lanen en verkeersassen, wordt het aangenamer voor mensen en gemakkelijker voor bepaalde diersoorten om zich door de stedelijke ruimte te verplaatsen.

Een landschapsfunctie

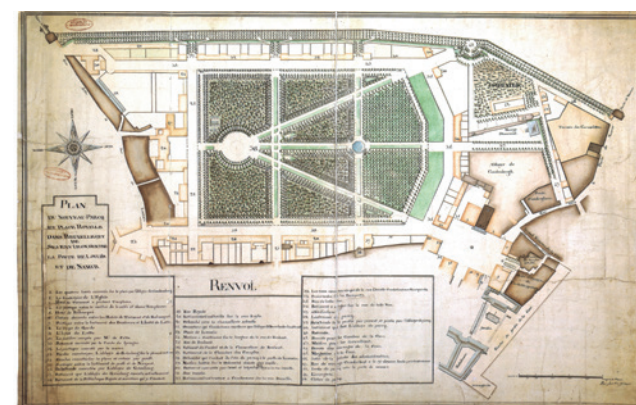
De gekozen plantensoorten of de kleuren die per seizoen veranderen, vrolijken de stad op. Bovendien kan de aanplanting bepaalde elementen benadrukken (gebouwen, verkeersassen,...) of onze blik in een bepaalde richting leiden.

Groene ruimtes combineren vaak verschillende functies.

Een beetje geschiedenis

Tijdens de middeleeuwen voorziet het groen rondom de stad in eten, hout voor verwarming of constructiematerialen. Het vormt ook een merkteken in het landschap. Zelfs vandaag nog dragen straten of pleinen de namen van opmerkelijke bomen: Oude-Lindesquare, Gewijde-Boomstraat,...

Het gebruik van aanplanting in de stad begint in de 18de eeuw. De eerste openbare tuin, aangelegd om te wandelen, is het park van Brussel. Het werd in 1775 ontworpen als middelpunt van een hele nieuwe wijk: het Koningsplein en de straten errond. De brede paden van het park bieden verschillende perspectieven op de stad, en terzelfder tijd zijn zij een verlenging van de toen nieuw aangelegde straten.

Joachim Zimmer, plan van het nieuwe park van Brussel, 1775 © ARA

In de 19de eeuw, onder impuls van Leopold II, bedenken urbanisten en landschapsarchitecten lange, brede lanen met bomen, waarrond nieuwe wijken zich ontwikkelen: de Louisalaan, de Tervurenlaan,... Aanplantingen worden een middel om de stad mooier te maken. Bij het begin van de 20ste eeuw richt men verschillende openbare landschapsparken in op voormalige plattelandseigendommen (het Astridpark, het Josaphatpark,...).

Enkele jaren later begint men met de bouw van de tuinen aan de rand van de stad (Het Rad, Logis-Floréal,...). De beplanting speelt hier verschillende rollen. Ze scheidt private van openbare plaatsen, regelt het verkeer binnen de tuinen en versiert de huizen die vaak in goedkoop materiaal en eenvoudig zijn opgebouwd. Ze versterkt de eenheid van de bewoners, maar zorgt tevens voor een overgang naar de andere wijken.

Tuinwijk Logis-Floréal, Watermaat-Bosvoorde

EN VANDAAG ?

Bij het begin van de 21ste eeuw ontstaat er een nieuw ecologisch bewustzijn. Het Gewest doet verschillende aanpassingen om een groen netwerk aan te leggen tussen de verschillende Brusselse groene ruimtes.

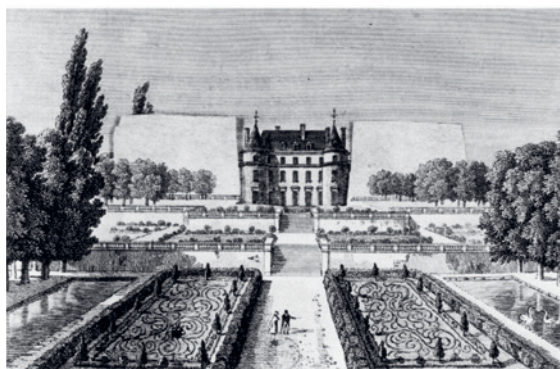
AAN DE SLAG MET EEN LANDSCHAP

Dikwijls heeft een groene ruimte een lange geschiedenis die haar uitzicht van vandaag bepaalt. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het Maloupark. Het park was rond het kasteel aangelegd, maar veranderde doorheen de tijd en volgens de smaak van de eigenaars.

De regelmatig aangelegde tuin

De assen zijn volgens een geometrisch plan georganiseerd en vaak symmetrisch. Ze structureren het landschap en begrenzen bloemperken of een reeks van aanplantingen. Het reliëf is vlak of in terrasvorm. De natuur is aan banden gelegd, zoals bijvoorbeeld de grootte van de bomen met hun regelmatige en sierlijke vormen. Mooie perspectieven accentueren gebouwen en beeldhouwwerken. Zo is de tuin een uitbreiding van de architectuur, omdat hij vanaf het gebouw een gestructureerd uitzicht biedt.

Perdoux volgens Constant Bourgeois, 1808

Villa La Petraia, Italië

Vaux-le-Vicomte, Frankrijk

Zonder rekening te houden met het park vandaag heeft de oefening als doel om een denkbeeldig landschap voor het Maloukasteel samen te stellen. Aan de hand van de te volgen richtlijnen wordt het materiaal gekozen, en zo wordt het landschap rondom het kasteel regelmatig of onregelmatig.

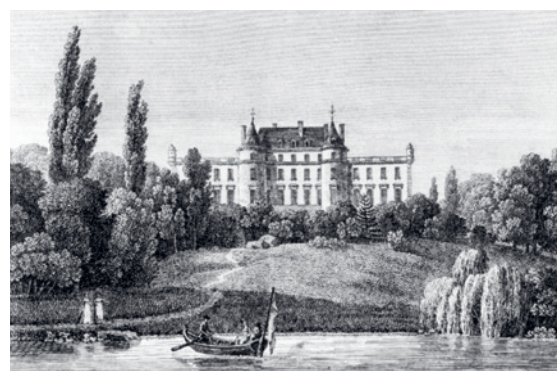

Denkbeeldige landschappen rond het Maloukasteel

De onregelmatig aangelegde tuin

De tuinrichting doet eerder denken aan een natuurlijk gegroeid landschap. De paden zijn kronkelig en lijken een willekeurig traject te volgen. Het natuurlijke reliëf is behouden, soms zelfs versterkt. De beplanting lijkt in alle vrijheid te kunnen groeien, zonder tussenkomst van de mens.

Perdoux volgens Constant Bourgeois, 1808

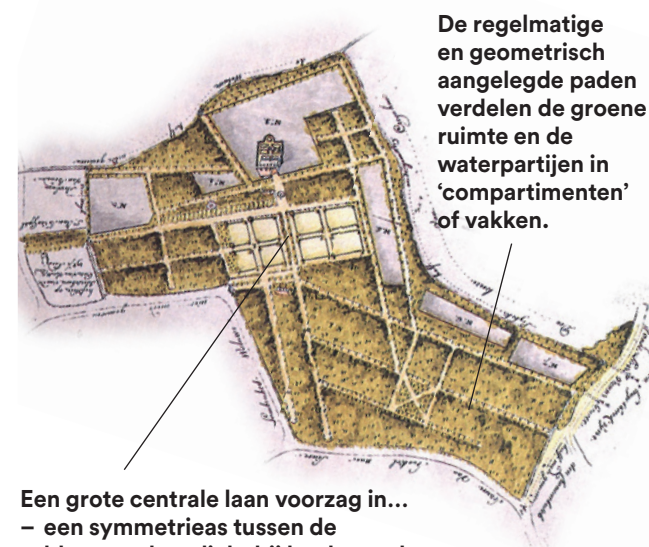

Tuin Yuyuan, China

Stourhead, Engeland

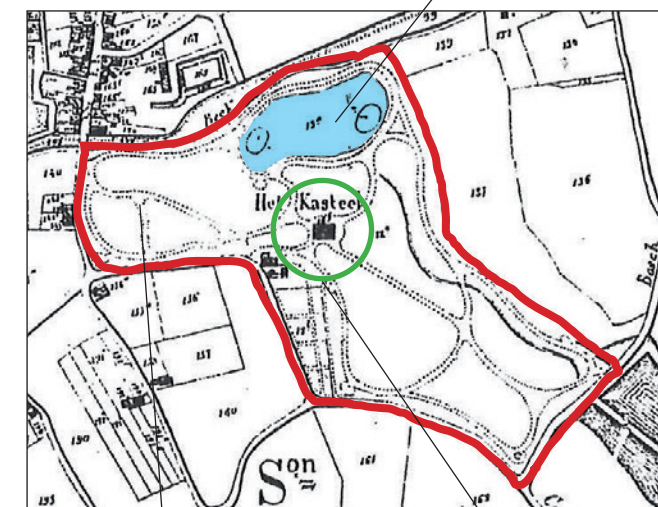
Het Maloupark: een landschap dat geëvolueerd is

De regelmatige en geometrisch aangelegde paden verdelen de groene ruimte en de waterpartijen in 'compartimenten' of vakken.

Een grote centrale laan voorziet in...
– een symmetrie tussen de bloemperken dicht bij het kasteel,
– een perspectief op het kasteel,
– een gestructureerd overzicht vanaf het kasteel.

Detail van een kaart van de bezittingen van de Jezuïeten in 1774 © ARA

Detail van de kaart van Sint-Lambrechts-Woluwe, uitgegeven door Popp, ca. 1856 © KBR

Gebogen en slingerende paden verdelen het groen in ruimtes van verschillende grootte en vorm.

Verschillende paden leiden naar het kasteel dat je echter pas opmerkt na het bochtige traject.

Toen dit domein nog tot de Jezuïetenorde behoorde, stond hier een buitenverblijf, 'Speelgoed' – dit was een veelvoorkomende naam voor buitenverblijven op het platteland – in het midden van een vijver. In de 18de eeuw werd het hele domein aangelegd als een Franse tuin.

De regelmatig aangelegde tuin is geïnspireerd op de Italiaanse renaissance tuinen en de Franse tuinen, waar de getemde natuur in dienst staat van een regelmatig plan.

In 1773 werd in onze gewesten de Jezuïetenorde opgeheven. Het domein werd in 1774 aan een bankier verkocht die er twee jaar later het huidige kasteel bouwde. In de 19de eeuw onderging het ettelijke veranderingen door opeenvolgende eigenaars. In die periode was het domein ingericht als een Engelse tuin. Het park krijgt in de 2de helft van de 19de eeuw de naam van de laatste eigenaar, Jules Malou.

In de Engelse tuin zorgde de aanplanting voor uitzichten die als het ware uitnodigen om geschilderd te worden: een majestueuze, alleenstaande boom staat in een open ruimte, groepjes onregelmatig gesnoeide bomen lijken hier en daar per toeval te zijn gegroeid,... Deze tuinrichting geeft geen systematisch overzicht. Integendeel, hij laat de wandelaar het landschap telkens opnieuw ontdekken.

EN VANDAAG?

In 1951 wordt het aan de gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe overgedragen. Het wordt dan een openbaar park. Vandaag herkennen we het park eerder als een Engelse tuin, zelfs na de aanpassingen door de gemeente.